

EBAD/JABS

Ege ve Balkan Araştırmaları Dergisi / Journal of Aegean and Balkan Studies
Cilt/Volume: 2015-1 Sayı/Issue: 1

OSMANLI KAYNAKLARINA GÖRE LEONDAR VE KARİTENA'NIN DEMOGRAFİK VE İDARİ YAPISI*

**The Demographic and Administrative Structure of Leondar and Karitena
According to Ottoman Source**

Levent KAYAPINAR**

ÖZET

1204 yılında gerçekleşen IV. Haçlı Seferinden sonra Mora yarımadası sürekli savaşların ve iç mücadelenin yaşandığı bir yer olmuştur. Bu savaş ortamında yaklaşık iki buçuk asır Mora sürekli beşeri ve ekonomik kaynaklarını tüketmiştir. Mora 1461 yılında Osmanlılar tarafından fethedildi. Bu makalenin konusu olan Mora'nın Karitena bölgesi için Osmanlı döneminde 1461-1574 yılları arasında üç tahrir defteri tutuldu. Karitena'da Osmanlı dönemde etnik kimlikleri Rum, Arnavut, Çingene ve Vlah olarak belirtilen Hıristiyanlar ile Yahudiler ve Müslümanlarla birlikte yaşadılar. Karitena'nın nüfusu bu dönemde yaklaşık beş binden kırk bine yükseldi ve ekonomisi gelişti. Bu veriler uygulanan Osmanlı idaresi ile Karitena'nın 1461 yılından 1574 yılına kadar devam eden bir Pax Ottomana döneminde selefleriyle kıyaslanmayacak derecede geliştiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlılar, Mora, Demografi, Leondar, Karitena.

ABSTRACT

The Demographic and Administrative Structure of Leondar and Karitena According to Ottoman Source

After the Fourth Crusade in 1204 Morea Peninsula became an area of the continual wars and internal struggles. About two and half centuries in this climate of war, Morea used up permanently its human and economic resources. Morea was conquered by the Ottomans in 1461. The Karitena region of Morea represents the main topic of this research. For his region there are three Ottoman tax survey registers dated between 1461-1574. During the Ottoman period people from different ethnic and religious groups as Greeks, Albanians, Gypsies, Romanians, Jews and Muslims lived together in Karitena. In this period the population of Karitena approximately increased from 5 thousands to 40 thousands persons and its economy developed. These data show that between 1461-1574 for a period of Pax Ottomana applied by the Ottoman administration, Karitena powered in a way that can not be compared with the state administrations preceding the Ottomans.

Key Words: Ottomans, Morea, Demography, Karitena, Leondar

* <http://www.arcadians.gr> adresinde internet ortamında Yunanca ve Türkçe olarak yayınlanmış makalenin düzeltilmiş şeklidir.

** Prof. Dr. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü, e-mail: leventkayapinar@hotmail.com

Giriş

Osmanlı Döneminde Mora tarihine dair kaynaklar arasında Osmanlı tahrir defterleri ile Bizans ve Osmanlı kroniklerini sayabiliriz. Leondar ile Karitena (bugünkü Arkadiya) bölgesinin de yer aldığı Mora tarihi ile ilgili kaynaklar Osmanlı Kronikleri, Bizans Kronikleri, Başvuru Eserleri, Mora'daki Bizans ve Latin Devletleri Üzerine Çalışmalar, Osmanlı Kaynaklarına Dayalı Çalışmalar, Bizans ve Osmanlı Kaynaklarına Dayalı Çalışmalar olarak sıralayabilir. Ancak bizim makalemizin ana kaynaklarını Osmanlı tahrir defterleri oluşturmuştur. Osmanlı döneminde XV. yüzyılın ikinci yarısında Mora'da 17 nahiye vardı. Bunlardan birisi de bu makalenin konusunu oluşturan Leondar nahiyesidir (Karitena nahiyesi). Osmanlı ve Bizans kronikleri genel olarak Mora'dan ve bazı kalelerinden bahsederken, Osmanlı tahrir defterleri Mora'daki nahiyeler ve burada yer alan yerleşim birimleri, bunların demografik yapısı ve ekonomik durumu hakkında bilgi vermektedir. Çalışmamızda Leondar nahiyesine (Karitena) dair kayıtlar içeren 1461 ile 1574 yılları arasında yaklaşık 50 yıllık aralarla tutulmuş 3 Osmanlı tahrir defterinden faydalanılmıştır. Bunlar İstanbul'da muhafaza edilen 1461 tarihli TT 10 nolu defter ile bu defterin Sofya'da bulunan 1/14662 nolu fragmanı, I. Selim dönemine ait TT 80 nolu defter ve II. Selim (1566-1574) dönemine ait TT 560 numaralı defterlerdir.

A) Mora'nın Fethi ve Leondar Nahiyesi

1361 yılından itibaren Osmanlıların bugünkü Yunanistan coğrafyasında fetih hareketlerinde bulunduğunu görüyoruz. Bu fetih hareketleri Mora'nın fetih yılı olan 1461 yılına kadar sürecektir.¹ Bir asrı kapsayan bu süreç aslında çalkantılı bir döneme tekabül etmektedir. Çünkü bu dönemde fetihlerle beraber yeni alınan bölgelerin Osmanlı öncesi dönemden Osmanlı sistemine intikali söz konusudur. Fakat belirtmeliyiz ki, fetih öncesi döneme ait Osmanlı tahrir defterleri kadar teferruatlı benzer bir kaynağa Mora için sahip değiliz. Bu yüzden de fetih öncesi ve fetih sonrası dönemlerde Mora'da, özellikle demografik ve ekonomik bakımından ne gibi gelişmeler meydana geldiğini tespit etmemiz zordur. Osmanlıların fetih sonrası bütün bölgelerde gerçekleştirdiği genel uygulamalarından ve elimizdeki bölgeye ait ilk tahrir defterinden hareketle fetihden sonra bölgenin bir sancakbeyi yönetiminde sancak olarak teşkilatlandırıldığını, timarlar halinde timarlı sipahilere tahsis edildiğini ve tahrir tabi tutulduğunu söyleyebiliriz. Bir bölgenin sancak olarak teşkilatlandırılması, onun aynı zamanda alt birimlere yani nahiyelere ayrılması demektir. Dolayısıyla fetihle beraber Mora sancağının oluşturulmasıyla Leondar nahiyesinin de ortaya çıktığını söylemek

1 L. Kayapınar, "Yunanistan'da Osmanlı Hakimiyetinin Kurulması (1361-1461)", *Türkler*, c. 9, s. 187-195.

mümkündür. Başka bir deyişle nasıl ki, Mora'nın bir Osmanlı sancağı olarak tarihini 1461'de başlatabiliyorsak Leondar'ın da bir Osmanlı nahiyesi olarak tarihini yine bu tarihte başlatmamız olasıdır. Leondar nahiyesinin oluşturulmasıyla Leondar şehir merkeziyle nahiyedeki 54 köyün ve 1 mezra'anın vergi gelirleri sancakbeyi Elvanoğlu Sinan'a tahsis edilmiştir.² Geri kalan 2 köy ve bir mezra'anın gelirleri de Vunmiro ve Kirevukor seraskeri Ankaralı İbrahim'e verilmiştir.³

Günümüzde Arkadia diye bilinen Mora Yarımadasının bu bölgesi Osmanlı kaynaklarında XV. yüzyılda Leondar nahiyesi, XVI. yüzyıldan sonra ise Karitena nahiyesi olarak adlandırılmaktadır. Osmanlı belgelerinde Arkadia diye adlandırılan bir başka bölge daha vardır ki burası günümüzde merkezi Kyparissia olan bölgedir ve makalemizin konusunu oluşturan bölgeyle ile isim benzerliği dışında herhangi bir örtüşmesi söz konusu değildir.

Osmanlı öncesi ve Osmanlı döneminin ilk yıllarındaki Leondar bölgesinin durumunu kaynaklar elvermediği için kıyaslamamız mümkün değildir. Ancak aşağıda üç altbaşlık altında ayrı ayrı incelediğimiz üç defterin verileri bölgenin demografik ve ekonomik bakımından inanılmaz bir atılım içerisinde olduğunu göstermektedir. Defterler tarihleri itibarıyla yaklaşık yüzyıllık bir süreç kapsamaktadır. Bu süreç fetihden sonra Osmanlı sisteminin oturtulması ve Pax Otomana dediğimiz Osmanlı barış döneminin sonuçlarını yansıtmaları için yeterlidir. Dolayısıyla Leondar nahiyesindeki nüfus artışını ve ekonomik bakımından zenginleşmesini Osmanlıların sağladığı bu barış dönemiyle açıklamak mümkündür. Aynı zamanda bunu, Braudel'in ileri sürdüğü Akdeniz dünyasındaki nüfus artışını Leondar bölgesinde de görmek mümkündür. Ayrıca XV. yüzyıldan XVI. yüzyıla bölgedeki nüfusun dini mensubiyet açısından da çeşitlendiğini gözlemlemekteyiz. Yerel unsurların İslamlaşmasının yanı sıra, az sayıda da olsa Anadolu kökenli Türk nüfusunun bölgeye yerleşmesi söz konusudur. Bunun dışında 1492 yılından sonra Osmanlılara sığınan Yahudiler imparatorluğun çeşitli bölgelerine, özellikle Balkanlardaki farklı şehirlere yerleştirilmişlerdir. Dolayısıyla tahminimizce Yahudilerin Mora'ya yerleşmesi bu tarihten sonra olmuştur. Nitekim I. Selim dönemine ait (1512-1520) ikinci defterde Leondar bölgesinde Yahudilere ilk defa rastlamaktayız.

2 TT 10, s. 101-124.

3 Sofya Kiril ve Metodiy Kütüphanesi 1/1466 no'lu tahrir defteri, s. 83-85

B) 1461 Yılında Leondar Nahiyesi

Leondar (Karitena) bölgesine ait en eski Osmanlı kaynağı İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivinde bulunan ve Tapu Tahrir 10 numara ile numaralandırılan tahrir defteriyle Bulgaristan'da Sofya'da Kiril ve Metodiy Kütüphanesinde bulunan 1/14662 numaralı tahrir defteridir. Aslında iki parça halinde iki farklı ülkede bulunan bu defter, iç ve dış tenkitleri yapıldığında aynı defterin birbirini tamamlayan iki fragmanı oldukları anlaşılmaktadır. Dolayısıyla 1461 yılında tutulduğu anlaşılan bu deftere göre Leondar nahiyesi bir şehir merkezi ve 56 köyden oluşmaktadır.

Leondar şehir merkezinde Nikola Salamonu ve Theodoris Karaca adlı iki mahalle bulunmaktadır. Bu iki mahallenin şehir halkı tamamen Rumlardan oluşup adı geçen ilk mahallede Leondar kalesinde sadece bir Müslüman bulunurken 113 Hıristiyan Rum hane, 4 bive (dul) ve bir de mücerred (bekar) yer almaktadır. İkinci mahalle Theodoris Karaca'da ise şehir halkının tamamı Hıristiyan olup 72 hane ve 14 biveden oluşmaktadır. Her iki mahallede toplam 186 hane, bir mücerred ve 18 bive bulunmaktadır. Şehir merkezi Leondar, Mora Vilayetinin mirlivası olan Sinan Bey'in has gelirleri arasında yer almaktadır. Her iki mahalleden alınan vergi gelirinin toplamı 31542 akçedir. Leondar kalesinde de görev yapan fakat isimleri defter kayıtlarına geçmeyen Müslüman askerlerin bulunduğunu Leondar şehir merkezinde daha önce manastır olarak kullanılan, ancak defterin tutulduğu 1461 yılından önce mescide çevrilen ibadethaneden anlaşılmaktadır.⁴ Ayrıca adli teşkilatın bölgede kurulması bakımından hem bu mescidin imamı hem de Leondar'ın kadısı olarak Mevlana Muhiddin'in günlük 4 akçeyle tayin edilmesi önemlidir.

1461 yılında Leondar şehir merkezinin dışında toplam 56 köy bulunmaktadır. Bu köylerden 47'sinin halkı Arnavutlardan oluşurken 9'unu ise Rumlar oluşturmaktadır. Osmanlı sistemi içinde insanlar genel olarak mensup oldukları dinin bir üyesi olarak kabul edilip kayıtlara böyle geçirilirken Mora'da tutulan ilk tahrir defterinde ise, dini mensubiyetin yanı sıra etnik aidiyet de "an cemaat-i Arnavudan." veya "an cemaat-i Rumıyan." gibi ifadelerle belirtilmiştir. Bundaki amaç daha çok ekonomik geliri az olan dağ köylerinde oturan Arnavutlar ile genelde sahil şeridinde ya da bereketli ova köylerinde oturan Rumlardan alınan ispençe miktarındaki farka dikkat çekmektir. Çünkü dağ köylerindeki insanlardan 20 akçe ispençe alınırken geliri yüksek köylerden 25 akçe ispençe alınmaktadır. Aşağıdaki tabloda 1461 yılında Leondar Nahiyesini oluşturan köylerin adları etnik yapıları ve ödedikleri vergiler gösterilmiştir.

4 TT 10, s. 103.

1461 YILINDA LEONDAR ŞEHİRİ VE NAHİYESİ

Dirlik Sahibinin İsmi	Yerleşim Biriminin Osmanlı Dönemindeki İsmi	Yerleşim Biriminin Şimdiki İsmi	Etnik Özelliği	Toplanan Vergi Hasılı
Hassa-i Sinan Bey bin Elvan, mirliva-i vilayet-i Mora	Nefs-i Leondar	Λεοντάρι	Rum	
	Mahalle-i Nikola Salamonu		Rum	
	Mahalle-i Teodoris Karaca		Rum	31542
	Karye-i Maji		Arnavut	625
	Karye-i Aya Yorgi	Αγ. Γεώργιος	Rum	
	Mahalle-i Teodoris Simios		Rum	
	Mahalle-i Yorgi Simios		Rum	31428
	Karye-i Lonkanik	Λογγανίκος	Rum	7220
	Karye-i Guverenas		Rum	3222
	Karye-i Koçıça		Rum	2747
	Karye-i İksifya		Arnavut	506
	Karye-i Yani Diyavoliçi	Διαβολίτσι	Arnavut	640
	Karye-i Mimli		Arnavut	528
	Karye-i Evzenati		Arnavut	458
	Karye-i Aleksî Manesi	Μάωεσι = Ψηλή Βρύση	Arnavut	857
	Karye-i Yorgi Maji		Arnavut	691
	Karye-i Yani Lata5	Λάτα	Arnavut	1418
	Karye-i Nikola Makrişiya6	Μακρίσια	Arnavut	534
	Karye-i Mazi Plaşa		Arnavut	428
	Karye-i Domanika Beluşî	Μπελούση7	Arnavut	284
	Karye-i Dimitri Maçuni8	Ματζούνη	Arnavut	256
	Karye-i Duka9 Plaşa	Δούκα	Arnavut	240
	Karye-i Mihal Manesi		Arnavut	475

5 Lata adlı bir köye 1689 tarihli bir Venedik sayımında da rastlanmaktadır. Bk. **V. Panayotopoulos**, *Πληθυσμός και Οικισμοί της Πελοποννήσου 13ος-18ος Αιώνας*, Atina 1985, s. 227.

6 **J. Georgakas-A. McDonald**, «Place Names of Southwest Peloponnesus», Register and Indexes, *Πελοποννησιακά*, VI (1968), s. 186.

7 **J. Georgakas-A. McDonald**, «Place Names of Southwest Peloponnesus», Register and Indexes, *Πελοποννησιακά*, VI (1968), s. 204.

8 **J. Georgakas-A. McDonald**, «Place Names of Southwest Peloponnesus», Register and Indexes, *Πελοποννησιακά*, VI (1968), s. 190.

9 Bk. **V. Panayotopoulos**, *Πληθυσμός και Οικισμοί της Πελοποννήσου 13ος-18ος Αιώνας*, Atina 1985, s.297.

	Karye-i Mihal Zora		Arnavut	523
	Karye-i Pavlo Doci		Arnavut	238
	Karye-i Mangeşi Burlaşa 10	Μπουρλάς	Arnavut	528
	Karye-i Yorgi Muzaki	Μουζάκι = Περπατάρι	Arnavut	284
	Karye-i Gulyamo Arnavutrkiropulo		Arnavut	658
	Karye-i Teodoro Zupato	Ζουμπάτα	Arnavut	340
	Karye-i İlyā Maji		Arnavut	214
	Karye-i Lazaro Zupato		Arnavut	334
	Karye-i Petro Doriza	Δόριζα	Arnavut	770
	Karye-i Lala Diyavoliçi		Arnavut	577
	Karye-i Zupano Buryaliş		Arnavut	558
	Karye-i Yani Jora		Arnavut	226
	Karye-i Doskesi 11	Τόσκεσι	Arnavut	186
	Karye-i İstoya Velomiri		Arnavut	175
	Karye-i Yani Muzaki	Μουζάκι	Arnavut	511
	Karye-i Nikola Sirgi	Σύρτζι=Σύρριζο ν	Arnavut	854
	Karye-i Lazar Paloni		Arnavut	1087
	Karye-i Yorgi Muzaki		Arnavut	412
	Karye-i Andriya Pupuka	Μπούμπουκα	Arnavut	217
	Karye-i Yani Kankadi		Arnavut	1280
	Karye-i Lazaro Klisora		Arnavut	707
	Karye-i Marti Çaşi	Τσάσι	Arnavut	381
	Karye-i Kokno Marti		Arnavut	717
	Karye-i Barbuçi		Arnavut	216
	Karye-i Hersoviri Kozma		Arnavut	234
	Karye-i Terma Aşpata		Arnavut	439
	Karye-i Dima Rala		Arnavut	196
	Karye-i Yani Dara	Δάρα	Arnavut	687
	Karye-i Yorgi Manesi		Arnavut	126
	Karye-i Gin Kondostavlo Manesi		Arnavut	836
	Karye-i Lazaro Kuvēla	Κουβέλιτα	Arnavut	683

10 J. Georgakas-A. McDonald, «Place Names of Southwest Peloponnesus», Register and Indexes, *Πελοποννησιακά*, VI (1968), s. 209.

11 şimdi burası Oıχαλία adlı köyün mezrasıdır.

EBAD/ JABS

L. Kayapınar

Osmanlı Kaynaklarına Göre Leondar ve Karfena'nın Demografik Yapısı

	Karye-i Veliza		Arnavut	1064
	Karye-i Makrisa Ustruza	Στρούζα	Arnavut	705
	Karye-i Dimiçana	Δημητσάνα	Rum	10447
	Karye-i Kokora	Κοκκόρα	Rum	881
	Karye-i Çarnohlu		Rum	787
	Mezraa-i Lorato Koçi Kunbitekra			
Timar-ı İbrahim, Engürüs, an cemaat-i mehteran-ı hayme, ser asker-i Vumiro ve Krevukor.	Karye-i Trepon		Rum	1477
	Karye-i Amuri		Rum	359
	Mezraa-i Veligoşti	Βελιγοστή	Rum	
	Karye-i Pavla	Παύλια	Rum	2609

Rum köyleri arasında yer alan Ayo Yorgi'de Theodoris Siminos ve Yorgi Siminos adlı iki mahalle ve bir manastır bulunmaktadır. Bu köyde 226 hane, 41 mücerred ve 16 bive yaşamaktadır. Her ne kadar köyün Rum olduğuna dair bir kayıt düşülmemesine rağmen köy halkı arasında yer alan "Yorgi Papa Andropulo", "Nikola Arhilopulos" gibi klasik Ortodoks isimlerinin kullanılması köyün Rum olduğu izlenimini vermektedir. Bununla birlikte yer yer Manesi ve Vuçara gibi daha çok Arnavutların kullandığı isimlere de rastlanmaktadır. Bu köy toplam 31428 akçelik geliriyle Leondar Nahiyesi köyleri arasında en fazla geliri olan durumundadır. Diğer Rum köyleri ise, vergi geliri 7220 akçe olan ve 78 hane, 4 mücerred ve 6 biveden oluşan Lonkanik, 29 hane ve 2 biveden oluşan Guverenas, 21 hane, 2 mücerred ve 3 biveden oluşan Koçiça, 10447 akçe geliriyle Ayo Yorgi'den sonra en fazla gelirin elde edildiği ve 142 hane, 31 mücerred ve 13 bivenin yaşadığı Dimiçana, 9 hanelik Kokora, 10 hanelik Çarnohlu, 13 haneli Trepon, 3 haneli Amuri ve 11 hane ve 9 mücerredten oluşan Pavla adlı köylerdir.

Leondar Nahiyesindeki kalan köylerin tamamı Arnavut'tur. Bu köyler adlarının çoğunu bu köylerde yaşayan ileri gelenlerden almaktadır. Örnek olarak Aleksî Manesi, Nikola Makreşiye, Dominika Beluşi, Dimitri Maçuni, Duka Plaşa, Yani Muzaki, Theodoro Zupato, Marti Çası, Mangeşi Burlaş'ı verebiliriz. Genelde köy sayısı bakımından Arnavutlar Leondar Nahiyesinde çoğunluğu oluşturmalarına rağmen ekonomik gelir bakımından Rum köylerinin gerisinde kalmaktadırlar. Toplam 122902 akçelik vergi gelirin 92999'u Rum köylerinden sağlanırken, sadece 29903 akçesi Arnavut köylerinden elde edilmekteydi. Nüfus olarak ise, Leondar Nahiyesinde 718'i Rum, 435'i Arnavut olmak üzere 1053 hane yaşamaktaydı. Bu nüfusa Arnavutlardan 58 mücerred ve 47 bive ve Rumlardan 95 mücerred ve 60 bive de ilave edilmelidir.

C) 1512-1520 Tarihleri Arasında Karitena [Leondar]

İlk Osmanlı kayıtlarında 1641 yılında Leondar Nahiyesi diye rastladığımız bölgenin I. Selim döneminde (1512-1520) tutulan ve 80 numara ile Başbakanlık Osmanlı Arşivinde muhafaza edilen defterde Karitena olarak isimlendirildiğini görmekteyiz.¹² Bu defterde artık tüm köyler için etnik menşeyi belli eden ibareler kullanılmamaktadır. Hıristiyan halkı ifade etmek için “gebran” tabiri tercih edilirken Müslümanlar için “Müslim” ibaresine yer verilmiştir. Bununla birlikte yeri geldikçe zaman zaman ilk defterdeki ibarelere ilaveten “an cemaat-i Eflagan”, “Çingenegan” ve “Yahudiyân”¹³ ibareleri de kullanılmaktadır. Faik Paşa'nın oğlu Ahmed Bey tarafından Karitena bir zeamet olarak tasarruf edilmektedir. Bu zeamette Karitena şehir merkeziyle birlikte Mulaçi, Pavlo, İsplica, Akova, Aytos, Likur, Gavra, Bolyari, Kondovazena, Lavda, Mondriti, Sularis, Fenar, Lonkanik, Valteşinik, Ayo Nikola, Doryano, Ayo Doni, Megali Kerpini, Yani Muzaki, Andriça, Marti Koçi, Ayomoni ve Gardiki köyleri yer almaktadır.

Bunlar arasında Karitena şehir merkezi 40968 akçelik geliriyle toplam 239422 akçelik Karitena zeamet geliri içinde önemli bir yer tutar.¹⁴ Bu gelirin Hıristiyanlardan alınan ispençeden, bu verginin Müslümanlardaki karşılığı olan resm-i çiftten, buğday, arpa, mısır gibi hububat ürünlerinden, üzüm bağlarından ve şaraptan, manda, kovan gibi hayvancılık gelirlerinden ve pazardan alınan vergilerden oluşmaktadır. Bu gelirler her ne kadar Karitena şehir merkezi için nefis yani merkez yada kent kelimesi kullanılsa da o dönemde günümüzden farklı olarak şehir merkezinde tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin ticaretle birlikte yürütüldüğünü görüyoruz. Karitena şehir merkezinde önce Müslümanlar, sonra Hıristiyanlar daha sonra Çingeneler ve nihayet Yahudiler kaydedilmiştir. Müslümanların sayısı 27 haneden oluşurken Hıristiyanlar 220 hane, 32 mücerred ve 9 biveden oluşan bir toplumu meydana getirmekteydiler. Ayrıca Karitena şehir merkezinde her biri altışar haneden oluşan bir Çingene ve bir de Yahudi toplumu vardır. Yahudi ve Çingene toplumuna Karitena şehir merkezinin dışında başka bir yerde rastlanmazken köy nüfusuna oranla sayıları az olmakla birlikte Pavlo, İsplica, Akova, Mondriti, Fenar, Lonkanik, Andriça ve Gardik köylerinde de Müslümanlara rastlanır. Ancak bu Müslüman isimlerinin pek çoğunda baba ismi olarak Abdullah isminin sıklığı bize Mora'daki Müslümanların Anadolu'dan getirilen Müslümanlardan daha ziyade burada yaşayan yerli halk arasında İslamiyeti seçmiş oldukları izlenimini vermektedir. 80 numaralı defterde yer alan Karitena'ya bağlı köylerin nüfusları ve gelirleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Bu tablodan da anlaşılacağı gibi Karitena'ya bağlı 25 yerleşim biriminde 1634 Hıristiyan hane, 526 mücerred ve 89 bive ile birlikte 62 Müslüman hane,

12 TT 80, s. 396.

13 TT 80, s. 398.

14 TT 80, s. 399.

6 Çingene ve 6 da Yahudi ailesi bulunmaktadır. Bu rakamlar 1461 yılındaki Leondar nahiyesiyle karşılaştırıldığı zaman Karitena Nahiyesinde yaklaşık olarak hane bazında 555 adet artış demektir ki bu da %48 oranında büyümeyi ifade eder. Burada rakamlarda hane sayısı esas alınmıştır. Kişi başına nüfus hesaplanmak istenirse Osmanlı araştırmalarında genelde hane sayısı 5 rakamı ile çarpılır. Buna göre Karitena'nın nüfusu hesaplandığında 8540 kişiye 526 mücerred ve 89 da bive ilave edilerek 9155 rakamına ulaşmak mümkündür.

1512-1520 TARİHLERİ ARASINDA KARİTENA [LEONDAR]

Dirlik Sahibinin İsmi	Yerleşim Biriminin Osmanlı Dönemindeki İsmi	Yerleşim Biriminin Şimdiki İsmi	Gebr Hane	Mücerred	Bive	Müslüman Hane	Yahudi Hane	Hasıl	Toplam - Hasıl
Zeamet-i Karitena be-nam-ı Ahmed Bey bin Faik Paşa	Karitena	Καρίταινα	220	32	9	37	6	40968	
	Mulaçi	Μουλάτσι	4	5	1			5073	
	Pavlo	Παύλο	87	24	3	2		4185	60416
Zeamet-i İspliça be-nam-ı Ali Ofçabolı, eşer.	İspliça	Σπηλίτσα	198	26	19	20		29267	29627
Zeamet-i Akova be-nam-ı Küçük Sinan Bey, miralay-ı liva-yı mezkur	Akova	Άκοβος	155	15	4	4		19220	
	Aytos	Άϊτός	7	4				919	
	Likur	Λικούρες	7	2				617	
	Gavra	Γαβριά	4	1				402	
	Bolyari	Μπουλιάρη	23	7				3010	
	Kondovazena	Κοντοβάζαινα	51	10	4			6091	
	Lavda	Λάβδα	21	8	4			2232	
	Mundriza	Μούντριζα	147	27	9	3		18362	
	Sularis	Σουλάριον	2					597	54369
Zeamet-i Fenar be-nam-ı Katib Murat ve Ahmed bin Mehmed eşerler	Fenar	Φανάρη	128	139	4	2		25635	25635

Zeamet-i Longanik, be- nam-ı Yusuf.....Ahmed	Longanik	Λογγανικός	132	31	3	1		19604	19604
Zeamet-i Valteşinik be- nam-ı Hüdaverdi bin Suca Bey ve Ömer bin Ali eşerler, bir kısmı zeamet ve bir kısmı timar	Valteşinik	Βαλτεσεινικον	78	45	11			14794	
	Ayo Nikola	Άγιος Νικόλαος	5	4				578	
	Doriyano		77	24	5			7364	
	Ayo Doni		23	8				3080	25986
Zeamet-i Megali Kerpini be- nam-ı Hüseyin ve Hamza eşerler	Megali Kerpini	Κερπινή	128	36	9			16639	
	Yanni Muzaki	Μουζάκι	12	3				1594	18231
Zeamet-i Andrića be- nam-ı řuca Bey eřer	Andrića	Αντριτσα	112	72	2	3		16490	
	Marti Koçi	Κότση	13	3	2			2273	
	Ayomoni							428	19191
Zeamet-i Garnik be- nam-ı Aydın Bey bin Ömer Bey	Gardiki	Γαρδικί							

D) 1566-1574 Yılları Arasında Karitena Kazası

Karitena ile ilgili kullanacağımız son Osmanlı tahrir defteri 560 numara ile İstanbul Başbakanlık Osmanlı Arşivinde muhafaza edilmektedir. Bu defter II. Selim dönemine (1566-1574) aittir ve bildiğimiz kadarıyla řu ana kadar herhangi bir araştırmacı tarafından Karitena yada Mora tarihi için kullanılmamıştır. Olduğca kalın olan bu defterin ilk 197 sayfası sadece Karitena kazasına ayrılmıştır. Artık Karitena nahiyeye olarak değil, kaza olarak adlandırılmaktadır. Her bir köyün karşısına “tabi-i Karitena” ibaresi kullanıldığından Karitena Kazasının gerçekte sınırlarını ve bu kazayı oluşturan köyleri saptayabilmemiz mümkün olmaktadır.

Toplam 249 adet köy Karitena Kazasına bağlı olarak kaydedilmiştir ve bu rakama řu ana kadar yayınlanan ne 1700 tarihli Venedik nüfus sayımında ne de 1829 tarihli kayıtlarda bu rakama ulaşılamamıştır. Toplam 248 adet köyde Hristiyan olarak 7554 hane, 2037 mücerred, 182 müsliman hane, 21 tuzcuyan ve 48 adet de baştına sahibi kişiye rastlanır. Bunları kişi olarak hesapladığımızda 40786 kişiye ulaşırız ki bu rakam 1566-1574 tarihleri için çok ciddi bir sayıdır. Çünkü bu dönemde nüfusu 30

bininin üstüne çıkan yerleşim birimlerinin sayısı tüm imparatorlukta oldukça sınırlıdır. Buna karşılık geliri ise nüfusu aşağı yukarı aynı olan dönemin diğer imparatorluk şehirlerine oranla düşüktür. Karitena'nın ödediği toplam vergi geliri 1113111 akçedir. Yine de bu rakam Mora ve Yunanistan'daki diğer yerleşim birimleri ile karşılaştırıldığında oldukça yüksektir denilebilir. Mesela 1461 yılında tüm Mora gelirleri 1109608 akçe iken nüfus yaklaşık 60000 civarında idi.

1566-1574 YILLARI ARASINDA KARİTENA KAZASI

Yerleşim Biriminin Osmanlı Dönemindeki İsmi	Yerleşim Biriminin Şimdiki İsmi	Gebr Hane	Gebr Müccered	Gebr Bive	Başına	Hane-i Müslim	Tuzcuyan	Hasıl
... nam-ı diğre İdrahi	Δυρράχι	29	1					1232
....di ? nam-ı diğre Pirzeki		8	1					6029
....ipsari ?								3216
....ritre ?		10						3000
..... ?		18	4					3000
...aki ?		10	2					3212
Açioholos	Ατσιχολος	57	12					8500
Açohiri		6	2					1760
Agdani		5	1					2562
Agulinça								7168
Agulinça	Αγουλινίτσα	20	1					7162
Akna Apuya		64	14					4445
Akoba		49	12					15400
Akova	Άκοβος	311	82			27		43322
Akovoç		16	4					6800
Alupohori	Αλουποχώρι	7						2964
Andovati nam-ı diğre Mujika	Μουζικα	4						1035
Andria Renesi	Ρένεσι							269
Andriçena	Αντριτσαίνα	120	22			1		25300
Ania		13	6					1343

Antroplu	Αντρόπλου	17	1			6		2326
Argirokasri	Αργυρόκαστρον ή Μαγούλιανα	45	24					4251
Arkudorema	Αρκουδόρρεμα	118	33					11300
Arniça		149	56		1	8		18342
Artozino	Αρτοζίνος	132	39					10724
Arviça	Αρβίτσα	64	10					4869
Aspar Longa Eflagan	Λογγά	25	5					3395
Aspro Mezaraki	Μαζαράκι	5						3035
Astrata Potamya		20	2					4277
Aya Nikola Manastır	Άγιος Νικόλαος	6	2					1052
Aya Rosali		10	2					1130
Aya Yorgi	Άγιος Γεώργιος	15	5					1708
Ayo Nista		85	27					5905
Ayo Ratokoçi		17	3					2914
Ayo Višta Panaya		18	8					1626
Ayo Yorgi	Άγιος Γεώργιος	274	75		2	11		43106
Bala	Μπάλα	3	1					801
Barbuçi nam-ı diğer Floka Eflagan	Φλόκα	64	11					5991
Barci	Μπαρτζι	5	1					2558
Barçi Aloşani		4						520
Barkiça Menari		21	2					5396
Beleşi	Μπέλεσι	3						1393
Berbati	Μπερμπάτι	7	2					425
Biçi	Μπέτσι ή Αγιονέριον	6	1					2422
Biçi	Μπέτσι	9						2357
Boyda	Μποντιά	22	2					1669
Bornışa	Μπορσίνα ή Μπρουσίνα							700
Bradiça	Μπρατίτσα ή Παρνασσός	11	3					2695
Braila	Μπραϊλά	9	3			3		1009
Bugriyano		2						1945
Bukovina	Μπουκοβίνα ή Πελέκιον	1	1					590
Bukovina	Μπουκοβίνα	15	7					3626
Bura Ustopyana	Μπούρα ή Φαλαισία	49	14					8103
Caha	Τζάχα ή Χούνη	17	2					2675
Çakronozi		2						2064

EBAD/ JABS

L. Kayapınar

Osmanlı Kaynaklarına Göre Leondar ve Karıtena'nın Demografik Yapısı

Çali	Τσαλί	34	10			1		5646
Çapoga	Τσαπόγα ή Μαλλωτά	24	5			4		5026
Çaranişi		4						2095
Çarnokala		28	19					5244
Çuçura	Τσούτσουρας	14	1					1351
Davia	Δαβιά	6						1087
Davia	Δαβιά	32	6		5			6230
Dendrula	Δενδρούλια ή Γιαπαπί	3						375
Devaki		2						1306
Devrahi		155	45			2		14810
Dimiçana	Δημητσάνα	168	35		1	3		25500
Doliano	Δολιανά	42	6					5600
Doriato								
Doriyano		62	21					5028
Doriza	Δόριζα	11	2					1540
Dosovergi		1	1			1		1598
Draganu Eflagan	Δραγάνου	20	2					2000
Draina	Δραϊνα	44	20					5177
Dupniça								346
Duşa								416
Evzogor Draina		13	2					3000
Fenar	Φανάρι	135	31		1	7	21	25155
Fila Tandura		56	17					8550
Filino Hrakini nam-i diğەر Saşı		41	7					6036
Gardiki	Γαρδικί ή Αναβρυτόν	23	12		1	13		12460
Gardisko		2	1					450
Gavrilos	Γαβρήλης	3	5					375
Girpeşi nam-i diğەر İstoyani	Γκρεμπενή	5	1					739
Golemi Maskari	Γκολέμι	26	6					4668
Graka	Γκρέκα	5	1					1511
Grebeniça	Γκρεμπενή							7039
Hayrettin Maneşi nam-i diğەر Kermi	Μάνεσι	9	2					1759
Hrisoviçi	Χρυσοβίτσι ή Στοβίτσι	131	57					16300
İkserokerpini	Ξεροκερπινή	25	11					3959
İpsari Haymana	Ψάρι	59	11					5721

İskafidia	Σκαφιδιά	6	1					1706
İskala	Σκάλα	13	2					1952
İskiliva Petria	Σκλίβα	13	2					1529
İsklava	Σκληβα	12						2104
İsklaviça Draguman	Δραγουμάνον ή Κωτίλιον	40	7					4382
İspliça		160	27		13	6		23799
İstemniça	Στεμνίτσα ή Υψούς	194	65		2	2		25549
İştini Buga	Μπούγα	29	5					4183
İtilina Pikerni	Πικέρνη	2	2		2	2		4507
İtinoz		29	12					2331
İzlatika	Ζουλάτικα ή Αετορράχη	22	9					5049
Kalamara	Καλαμαρά	2						377
Kalika	Καλικά	3						2036
Kalina								473
Kaligeria	Κολόγερα	10	2					2005
Kania	Κανία	9						2169
Karneşi	Καρνέσι	11	3			1		1566
Karneşi	Καρνέσι							1400
Karutari								1017
Karyes	Καρυές	4						1328
Kastania Palihoria	Καστάνια	23	8					4300
Katona	Κατώνα	15	5			1		1907
Katona Renesi	Ρένεσι	13	3					2504
Kazneşi	Καζνέσι	2	1					1829
Kerasia	Κερασιά	15	2					985
Kifibedeti nam-ı diğer Marmarya	Μαρμαριά	12	4					2624
Kirbuka Renesi	Ρένεσι	17	3		2	1		4155
Kiriakoki								552
Kiryanişi Kantari	Καντάρι	18	10					2200
Koçinova		12	3					1933
Kokla	Κόκλα	14	1					3305
Kokla	Κόκλα	30	7					5024
Kondovazena	Κοντοβάζαινα	60	6					5400
Kosta Lopesi	Λόπεσι	44	15					4421
Koş Karuti		3	4					1520
Krana	Κράνα	46	5		2	8		8400
Kraniçi		16	3			2		3625

EBAD/ JABS

L. Kayapınar

Osmanlı Kaynaklarına Göre Leondar ve Karifena'nın Demografik Yapısı

Kremişi Papa Angito		23	10				3000
Krestena	Κρέστενα	44	10				6113
Kriekuki Panaya	Κριεκούκι	5	4				375
Kritoskara		2	2				600
Kuklaniti		11	6				1307
Kukura	Κούκουρα	24	11				5076
Kurtik	Κούρτη	2	2				596
Kuşanit		16	1				2541
Kutaniti		11	1				1500
Kutela	Κούτελα						1200
Ladikoz	Λαδικό	12	1				1196
Langadia	Λαγκάδια	46	7				5878
Lazar Buga	Λαζαρο Μπούγα	11	1				1752
Lazar Draina	Δραϊνα ή Πευκί	10	5				2034
Lika Kratula		8	1				1803
Likoreşi	Λυκούρσει	14					2331
Likureşi	Λικούρες						529
Liništena	Λινίστενα	67	21	1	3		6645
Lioz							375
Lopeşi	Λόπεσι	17					4052
Lopeşi	Λόπεσι	9	2				3000
Lozi Risva							524
Lukanik	Λογκανίκος	232	108	6	7		30137
Lumi	Λούμι	21		1	1		7740
Lumi	Λούμι	2					323
Madi							446
Magulaiano	Μαγούλιανα	69	30				8271
Makrişa	Μακρούσι	28	5		1		3016
Maneşi	Μάνεσι	78	24				7979
Mara İspartino		24	15		1		3947
Marazaki		10	3		4		2247
Marti Koçi		6					2831
Masika							1227
Megali Katona Mazaraki	Μαζαράκη	4					3797
Megali Kerpini	Κερπινή	176	142		7		20206
Memaza		45	4				7425
Merdesa	Μέρτεζα	11	3				2718
Metaho		15	2				4171
Misa		4	1				617
Mitraki		17	1				2083

Mitrotoro		19	7				2057
Morain		24	4				2959
Moromoz Kantari	Καντάρι	7					1891
Moştiça	Μοστίτσι	67	5		1		7674
Mundriza	Μούωτριζα	96	34				18300
Murik Mazi	Μουρίκι						1500
Nemniça	Νεμνίτσα	45	2		1		9059
Nikola Komosefa		20	9				3364
Nikşa Borişa		9	2				1293
Palioyotiç Efligan		5	2				1008
Panaka Marmara	Μαρμαράς	4	3				2135
Panaya	Παναγία	125	28				18623
Panaya Trelakoz	Παναγία	13	5				3000
Papadati		5	1		1		2254
Pavli Graşa	Παυλή	2					1432
Pavliya	Παύλια	76	40				14299
Pene							284
Perisor		291	58		13		35100
Petra Potamo	Ποταμιά	16	4				4629
Petradi	Πετριάδες						2000
Petrebardi		9	2		2		1589
Petrepoti		73	23		1		9900
Petrina	Πετρίνα	33	4				
Pladari		47	9				8916
Plakino İstafidiya	Σταφίδα	18	2				1400
Ploşi		32	11				4369
Poçiça		6	1				3229
Podia nam-ı diğer Prilo Mujaki	Μουζάκι	32	6				3931
Podogora	Ποδογορά	49	18				7528
Poliano	Πολιανή	22	9				3000
Polimiti nam-ı diğer Ratboşa		29	4		1		2359
Polosinora		14	6				3144
Polyadi		25	10				3800
Prevestina Raskado	Ρασκιαδά	24	5				2602
Profiti	Προφήτη	6					1214
Purkoçi		15	2				2200
Rahamitko		4					3324

EBAD/ JABS

L. Kayapınar

Osmanlı Kaynaklarına Göre Leondar ve Karıtena'nın Demografik Yapısı

Rahova		38	8				5019
Ramadi		9	4				1500
Rapsomati							966
Raynoviše		12	1				2106
Rumanus	Ρουμανού						442
Sarakini	Σαρακίνι	14	1				1514
Satirni nam-ı diğ̃er Panaya	Παναγία						
Servu	Σέρβου	22	10				3162
Simokukeş		7					1910
Sofular	Σουφού					11	1562
Suli İskenum	Σούλι	21	1				3075
Suli Renesi	Ρένεσι						530
Topyana		12	2				1603
Tragovisti		13					2394
Tranivos		108	12		1	4	14200
Trestina	Τρέσταινα ή Μελισσοπέτρα	99	27				11200
Trikolona	Τρικολώνων ή Ψάρι	61	9				5600
Tula Sarandi		3	2				1193
Ustrota		36	4		2		3331
Valteşinik	Βαλτεσινίκον	39	33				12972
Varila	Βαρέλα	18	3				2965
Vatira		2					1240
Velimahi	Βελιμάχι	203	41			9	44068
Vervena	Βέρβαινα	26	8		2		12960
Verviça	Βερβίτσα	49	13				9222
Viklotorya							1546
Vitina	Βιτίνα	51	6				6124
Vitriniça	Βιτρινίτσα	21	2			1	2500
Vlaka	Βλάκα	5					3070
Vlaniça							
Vlaniça		19	1				
Vudorhi Pirgo	Πύργος	39	12			1	3269
Yaliya	Γαλιές	4					650
Yani	Γιάννη	5			1	1	1491
Yanni Julia	Ζούλα	10	3				1500
Yanni Muzaki	Μουζάκι	12	3				2095
Yivniçe		23	2		2	1	
Yorgi Rafti	Γιώργη Ράφτη	30	10				3457
Zagaroti		4					1661

Zapaniçe		35	9					5327
Zarakova	Ζαράκοβα	20	3					2409
Zerava		23	5					4057
Zigovişti	Ζυγοβίσιτι	22						2163
Zitişte		20	3					1963
Zubato	Ζουμπάτα	4						1260

SONUÇ

1461 yılından 1574 yılına kadar yaklaşık bir asır içinde tutulan üç tahrir defterinin verdiği bilgiler ışığında Karitena kazasında Müslümanlar, Hıristiyanlar ve Yahudiler birlikte yaşadığını söyleyebiliriz. Yönetici sınıf, kalelerde görev alan askerlerin büyük bir kısmı ve timar sahiplerinin pek çoğu Müslüman olmasına rağmen halkın %90'dan fazlası Hıristiyan inancına mensup idi. Bu dine inananlar arasında Rumlar kadar, Arnavutlar ve Vlahlar da vardı. Ayrıca sayıları çok az da olsa Yahudilere ve Çingenele de rastlanıyordu.

1461 yılında Karitena'da 5525 kişi 122902 akçe vergi öderken, 1512-1520 tarihleri arasında 9155 kişi 239422 akçe vergi ödemektedir. 1566-1574 yılları arasında ise 40786 kişi 1113111 akçelik vergi geliri sağlamaktadır. Bu rakamlar yaklaşık bir asır içinde Karitena'da nüfus olarak yedi kat ve gelir olarak da 9 katlık bir artışın olduğunu gösterir. Bu artış oranı XVI. yüzyılda tüm Akdeniz dünyasında görülen nüfus ve gelir artışının çok üstündedir. Bu kadar hızlı bir gelişmenin 1204 yılındaki IV. Haçlı seferinden itibaren sürekli savaşlara ve iç mücadeleye sahne olan Mora yarımadasına XV. yüzyılın son çeyreğinden itibaren gelen ve 1685 yılına kadar devam edecek olan Pax Ottomana'nın sağladığı ortamın payı olduğu aşikârdır.

KAYNAKÇA

Arşiv Malzemesi

İstanbul Başbakanlık Arşivi Tapu Tahrir Defteri No: 10.

İstanbul Başbakanlık Arşivi Tapu Tahrir Defteri No: 10.

İstanbul Başbakanlık Arşivi Tapu Tahrir Defteri No: 560

Sofya Kiril ve Metodiy Kütüphanesi 1/1466 no'lu Tahrir Defteri

Tetkik Eserler

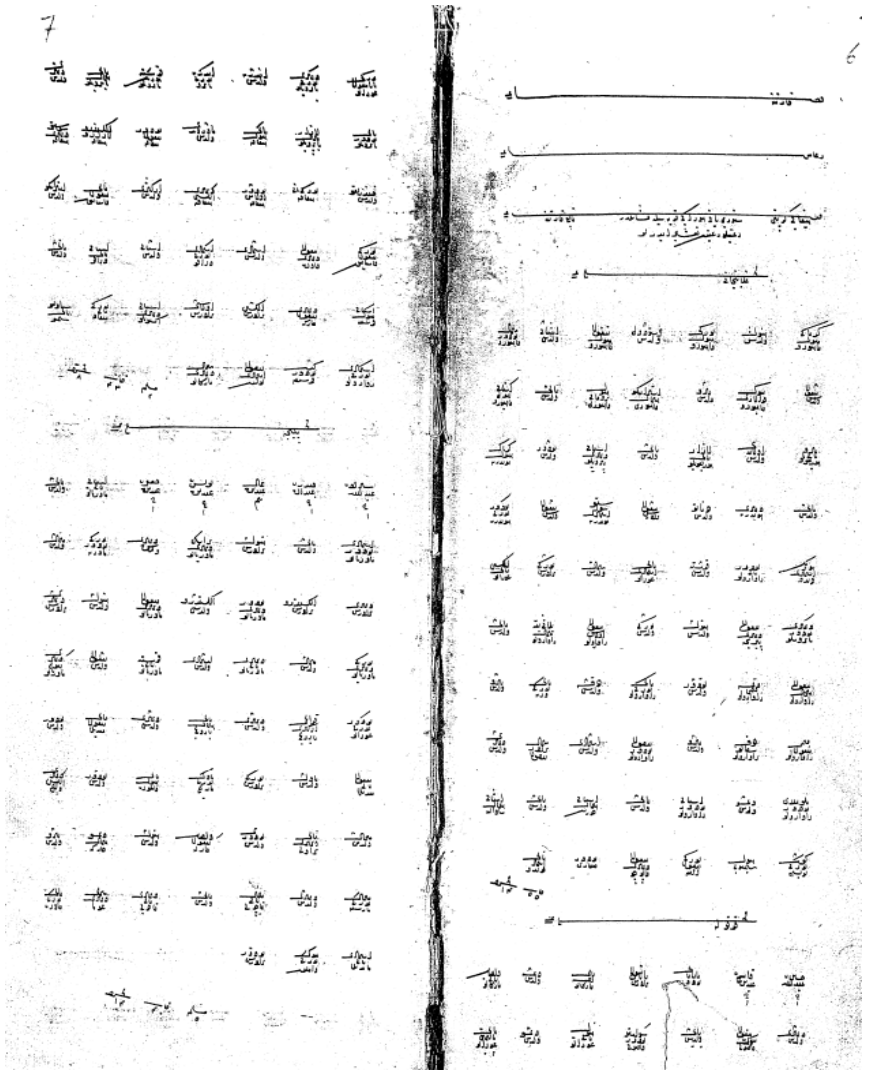
GEORGAKAS, J - MCDONALD, A, "Place Names of Southwest Peloponnesus. Register and Indexes" *Πελοποννησιακά*, VI (1968) s.1-403.

KAYAPINAR, Levent, "Yunanistan'da Osmanlı Hakimiyetinin Kurulması (1361-1461)", *Türkler*, c. 9, s. 187-195.

*EBAD/ JABS**L. Kayapınar**Osmanlı Kaynaklarına Göre Leondar ve Karıtena'nın Demografik Yapısı*

PANAYOTOPULOS, V, *Πληθυσμός και Οικισμοί της Πελοποννήσου 13ος-18ος Αιώνας*, Atina 1985.

EKLER**1- TT 80, s. 396-399.****2- TT 560, s. 6-7.**

Tapu Tahrir Defteri No: 560,s.6-7.